

بسم الله الرحمن الرحيم

عنوان: اصول های تربیت فرزند از دیدگاه قرآن کریم
نویسندگان:

طیبه بهرامی، فاطمه حیدری، محدثه خزایی، صدیقه
پیرمرادی

استاد راهنما: معصومه نظری

حوزه علمیه امام حسین (ع)

استان کرمانشاه

شهرستان قصرشیرین

چکیده:

در پژوهش حاضر سعی بر آن است که اهمیت اصول های تربیت فرزند را از دیدگاه قرآن کریم بررسی نماییم قبل از هر چیز ما باید معنا تربیت اصول های ویژه تربیت فرزند را بدانیم و سپس تفاوت آن را با تعلیم آموزش بیان کنیم عالی ترین هدف های رفتاری والدین و معلمان و جامعه بزرگسال را در قبال کودکان مشخص کنیم سپس آسیب های تربیت غربی که وارد جامعه اسلامی شده را شناسایی و نکاتی را که در قرآن کریم بیان شده مقایسه نماییم در واقع عدم تربیت صحیح عدم آگاهی از تربیت دینی ریاکاری های متربیان کاربری نبودن تربیت دینی یاکاری های متربیان کاربری نبودن تربیت سهل انگاری والدین ناکارآمدی کانون ها مدارس در تعلیم و تربیت دینی و غیر از جمله رفتار های ناصحیح در تربیت است که باید مورد بررسی قرار گیرند در حقیقت این پژوهش سعی بر آن است که مخاطبین را شناسایی و با ایجاد طرح ها و بسترها در پی پیشرفت این آموزه های قرآنی در تربیت نسل آینده کوشا باشیم در واقع طرح کرامت که در مدارس اجرا شد تا حدودی به صورت نسبی دانش آموزان و اولیا را با اصول تربیت قرآنی آشنا نمود جامعه اسلامی نیازمند ایجاد چنین طرح هایی به صورت گسترده می باشد در این مقاله امیدواریم تا حدودی راهبردهای مناسب ارائه دهد و جامعه را به طور کلی ارائه دهد و مفید و موثر واقع گردد.

کلید واژه: فرزندان، اصول، قرآن کریم، تربیت

مقدمه:

عن جعفر بن محمد عن ابیه علیهم السلام قال: ما انزل الله کتابا ولا وحیا الا بلعربیة خداوند هیچ کتاب و پیغام آسمانی را فرو نفرستاد مگر به زبان عربی.

ترویج فرهنگ و آموزه‌های قرآنی برای حل تمام مسئله‌ها و مشکلاتی که جامعه اسلامی را پوشانده یکی از راهگشاه‌ترین و مفیدترین ابزار بشری معرفی شده که ما را به کمال و سعادت دنیوی و اخروی نزدیک کند و زندگی را به سلامت می‌توان طی نمود همانطور که می‌دانید اسلام به عنوان کامل‌ترین و جامع‌ترین دین معرفی شده اصول‌های کامل را برای رشد تربیت دینی و فکری و فرهنگی و معنوی و حتی مادی و اجتماعی انسان‌ها از این کتاب گرانقدر سرشته شده به ما انسان‌ها معرفی شده است بر انقلاب اسلامی آیت الله خامنه‌ای همواره در بسیاری از سخنرانی‌های خود تربیت فرزندان را یکی از محورترین مسائل دنیای امروز معرفی نمود و در سال با اجرای طرح آزمایش که ما باید یک میلیون حافظ قرآن را در کشور پرورش دهیم تا حدودی در اجرای فرامین الهی موفق عمل نموده است در واقع اهمیت تربیت فرزند در مرحله‌های مختلف از جمله تربیت جنسی کودکان تشویق به خواندن نماز مشورت کردن با خانواده مسئولیت پذیر بودن آموختن روحیه خودباوری و بخشش گذشت ایثار و فداکاری و مسائل دیگر را می‌توان به یاری قرآن کریم و رهنمودهای اولیا و اولیا دین به نحو احسن انجام داد قطعاً همه والدین از مهمترین دغدغه‌هایی که دارند تلاش برای یافتن اصول‌های تربیت صحیح دینی فرزندان می‌باشد مراجعه به قرآن کریم و تفسیر و تبیین آیات که در رابطه با تربیت فرزند ذکر شده است می‌تواند کارساز و مفید و واقع گردد الگوهای برتر تربیت صحیح را شناسایی و آن را به مرحله اجرا برسانیم.

مفهوم تعلیم و تربیت اسلامی:

امام خمینی ره می فرمایند: شما ای فرزندان برومند اسلام تدریس قرآن در هر رشته ای از آن رامدنظر و مقصد اعلای خود قرار دهید. تربیت باید تربیت قرآنی باشد و بچه های ما باید تربیت قرآنی بشوند. قرآن پیام روشن الهی است که همه انسانها را به راستی و رستگاری دعوت می کند، از صدر اسلام تاکنون در میان مسلمانان، توانایی خواندن و فهم این پیام جاودانه از مهمترین اهداف تعلیم و تربیت بوده است .

تعلیم در لغت به معنای آموزش دادن و یاد دادن است اما به معنای گسترده تر یعنی شخص مقابل که شاگرد یا کودک یا فرزند و... که حضور دارد خود جاهل است و از آن امر بی اطلاع. و ما قرار است نکاتی را یاد آوری کنیم که برای رشد جسمی و عقلی و پیشرفت های مادی و معنوی وی در زندگی مفید و موثر است.

در کشور ما نیز به اقتضای جایگاه خاص دین اسلام در فرهنگ مردم ایران و جایگاه ویژه قرآن در دین اسلام باید به آموزش قرآن به طور خاص و تربیت قرآنی توجه کرد.

شیوه های نو در تعلیم و تربیت تاکید بر جنبه های نگرشی و عاطفی
تعالیم دینی به منظور فراهم ساختن مقدمات عمل به باورها یکی از ویژگی های مهم برنامه تعلیم و تربیت دینی است .

تربیت دینی به دنبال آن است که تسهیلات و شرایط مساعدی برای رشد تفکر دینی کودک فراهم کند
به این ترتیب آشنایی با معارف دینی، هدفی میانی و زیستن دینی انسان ، هدف اصلی خواهد بود. از آنجا که مسائل زندگی انسان نامحدودند و هیچ گاه نمی توان همه آنها را آموزش داد لازم است به نصیحت های قرآن کریم گوش فرا دهیم و رهنمودها را به کار ببندیم.

آیات قرآن کریم درباره اصول های تربیت:

یکی از منابع معتبر و برتر برای تربیت کودکان، کتاب مقدس قرآن، است. خداوند در قرآن کریم در آیات مختلف به اهمیت تربیت کودکان و مراحل مختلف رشدشان، و نیز به نحوه مناسب تربیت آنها از طریق داستان‌هایی که شرح می‌دهد، اشاره نموده است. این کتاب، به عنوان راهنمای الهی، با بیان مباحثی که باید به کودکان آموزش داده شود، والدین را در انتخاب مسائل یاری می‌رساند. در مقاله تربیت فرزند از دیدگاه قرآن، قصد داریم تا چندین آیه از قرآن کریم را معرفی کنیم که نشان دهنده اهمیت تربیت فرزند در قرآن می‌باشد.

تربیت فرزند در قرآن

قرآن کریم، به عنوان راهنمایی کامل و الهی، مسیر صداقت و راه راست را برای ما نشان می‌دهد. این کتاب مقدس به ما آموزش می‌دهد که چه مسیری را انتخاب کرده و چگونه در زندگی خود پیش برویم. از طرفی، به والدین توصیه می‌کند که در تربیت فرزندان خود، از این رهنمودها پیروی کنند و آنها را در این مسیر یاری دهند. در آیات مختلف، این کتاب مقدس به ما داستان‌های معنوی ارائه می‌دهد که نشان می‌دهد برای داشتن زندگی خوب و معنوی، ما موظفیم فرزندان و خانواده‌مان را به سمت راه درست هدایت کنیم.

آیات تربیت فرزندان در قرآن

همانطور که اشاره شد، قرآن کریم اصول تربیتی و آموزشی را از طریق نقل داستان‌هایی که برای انسان‌ها رخ داده، بیان می‌کند. در ادامه به بیان ۱۰ نکته تربیتی که در قرآن آمده، می‌پردازیم.

۱- اهمیت تربیت

یکی از این آیات تربیتی آیه ۱۳۲ سوره بقره میباشد که می فرماید:

{وَوَصَّي بِهَا إِبْرَاهِيمَ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ يَا بَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ لَكُمُ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُمْ مُسْلِمُونَ}

و ابراهیم و یعقوب [در واپسین لحظات عمر] فرزندان خود را به این آیین وصیت کردند؛ [و هر کدام به فرزندان خویش گفتند:] «فرزندان من! خداوند این آیین [پاک] را برای شما برگزیده است؛ و شما جز به آیین اسلام [و تسلیم در برابر فرمان خدا] از دنیا نروید».

با مراجعه به تفسیر این آیه در کتاب (تفسیر نمونه) قرآن با نقل وصیت ابراهیم گویا می‌خواهد این حقیقت را بازگو کند که شما انسانها تنها مسئول امروز فرزندانان نیستید، مسئول آینده آنها نیز می‌باشید تنها به هنگام چشم بستن از جهان نگران زندگی مادی فرزندانان بعد از مرگتان نباشید، به فکر زندگی معنوی آنها نیز باشید. نه تنها ابراهیم چنین وصیتی کرد که فرزندزاده‌اش یعقوب نیز همین روش را از نیای خود ابراهیم اقتباس نمود و در بازپسین دم عمر، به فرزندانش گوشزد کرد که رمز پیروزی و موفقیت و سعادت در یک جمله کوتاه (تسلیم در برابر حق) خلاصه می‌شود.

۲- تربیت جنسی کودکان

از مهم ترین آموزه تربیتی قرآن، پیشگیری از بلوغ زود رس در کودکان است خداوند در آیه ۸۵ سوره نور می‌فرماید:

{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِيَسْتَأْذِنَكُمْ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مِّن قَبْلِ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ مِنَ الظَّهِيرَةِ وَمِنْ بَعْدِ صَلَاةِ الْعِشَاءِ ثَلَاثُ عَوْرَاتٍ لَّكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ

مثال فوق نشان می دهد که طیفی وسیع از امور مختلف در تعلیم و تربیت افراد، به گونه ای تأثیر گذارند. البته به لحاظ فلسفی، امور مزبور تفاوت هایی دارند؛ برخی مقتضی و برخی مانع نامیده می شوند و برخی شرط تأثیر مقتضی یا مانع هستند. خود شرایط نیز برخی وجودی اند و برخی عدمی. از سوی دیگر، همه ی آنها را می توان به معنای عام، علت نامید؛ اما برخی علت حقیقی اند و برخی علت اعدادی و کمکی، برخی علت انحصاری اند و برخی علت جانشین پذیر، برخی علت مباشر و بی واسطه اند و برخی علت غیرمباشر و باواسطه، برخی علت فاعلی اند و برخی علت مادی و قابلی و ... به نظر می رسد پرداختن به این گونه تفاوت ها از جهت مباحث تعلیم و تربیت، نتیجه چندانی ندارد. آنچه مهم است شناسایی اموری است که در تعلیم و تربیت تأثیر مثبت یا منفی دارند و عموماً در تعلیم و تربیت نیز به این گونه امور، به ترتیب «عامل» و «مانع» اطلاق می شود. (2)

این ترتیب، مسئولیت تعلیم و تربیت در مرحله ی پیش زادی، عموماً بر عهده ی پدر و مادر است و هرچه فرد در مراحل رشد پیشرفت می کند، به تدریج خود نیز در این مسئولیت شریک می شود. اما با رشد قوه ی عقل و استقلال در تشخیص و تصمیم گیری، امکان تأثیر پدر و مادر در تعلیم و تربیت فرد، به تأثیر سایر افراد جامعه نزدیک می شود و این مسئولیت، علاوه بر آن که بر دوش خود فرد قرار می گیرد، بر عهده ی سایر افراد جامعه نیز خواهد بود و البته در این میان، نقش افراد و نهادهای تأثیرگذارتر، مانند نزدیکان، دوستان و نهادهای مسئول فرهنگی و دولت بیش از دیگران است.

در دین مبین اسلام، از سویی به وظیفه ی عمومی همه ی افراد جامعه نسبت به یکدیگر و لزوم اهتمام به امور دیگران و تلاش برای رفع نیازمندی های آنها که شامل تعلیم و تربیت نیز می شود، اشاره شده تا جایی که از رسول خدا (ص) نقل شده است که «مَنْ أَصْبَحَ لَا يَهْتَمُّ بِأُمُورِ الْمُسْلِمِينَ فَلَيْسَ بِمُسْلِمٍ» (11) کسی که بدون اهتمام به کارهای مسلمانان صبح کند، مسلمان نیست. از سوی دیگر با توجه به این مؤلفه های درونی و امکانات بیرونی، در درجه ی وظیفه و مسئولیت افراد

مؤثرند، بر مسئولیت افراد نسبت به حوزه ای که در آن تأثیر و نظارت مستقیم دارند، تأکید بیشتر شده است:

عن رسول الله (ص): كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، فَالْإِمَامُ رَاعٍ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَ الرَّجُلُ فِي أَهْلِهِ رَاعٍ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَ الْمَرْأَةُ فِي بَيْتِ زَوْجِهَا رَاعِيَّةٌ وَ هِيَ مَسْئُولَةٌ عَنْ رَعِيَّتِهَا وَ الْخَادِمُ فِي مَالِ سَيِّدِهَا رَاعٍ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَ الرَّجُلُ فِي مَالِ أَبِيهِ رَاعٍ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَ كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ: (12) همه ی شما نگاهبان و همه شما درباره ی آنچه زیر نظر شماست مسئول هستید، پس امام مسلمانان نگاهبان و مسئول زیردستان است، مرد در خانواده اش نگاهبان و مسئول آنهاست، زن در خانه ی شوهرش نگاهبان و مسئول است، خدمتکار نگاهبان اموال آقای خود و مسئول آن است، فرد نگاهبان مال پدر خود و مسئول آن است و همه ی شما نگاهبان و همه ی شما درباره ی آن چه زیر نظر شماست مسئول هستید

همین اساس، در آموزه های دینی، برای برخی افراد مانند پدر و مادر، به خصوص در مرحله ی پیش زادی و سنین کودکی، نوجوانی و جوانی فرزند خود و نیز برای برخی شخصیت های حقوقی و نهادها مانند انبیای الهی و ائمه ی اطهار علیهم السلام، رهبر جامعه اسلامی و دولت اسلامی نسبت به افراد جامعه، مسئولیت های ویژه ای در امر تعلیم و تربیت تعیین گردیده است.

برای نمونه، می توان به دستورات اسلام به پدر و مادر درباره ی انتخاب همسر شایسته، استفاده از غذای مناسب و حلال، مشروع بودن ارتباط جنسی، رعایت زمان و شرایط مناسب برای آمیزش، دعا در هنگام آمیزش، رعایت آداب و احکام خاص برای نوزاد (از قبیل غسل دادن کودک، اذان و اقامه گفتن در گوش او، انتخاب نام نیکو و عقیقه کردن برای او)، انتخاب دایه ی مناسب، اهتمام به تعلیم معارف و احکام دین به او، آموزش مهارت ها به فرزند، تکریم فرزندان، دعا برای آنها، پرهیز از افراط در محبت به آنها، تحمیل نکردن آداب زمان بر آنها، رعایت عدالت میان فرزندان، مهربانی و نگاه محبت آمیز به آنها، بوسیدن فرزندان، گذشت از خطای آنها، ادب آموزی و تربیت آنها و نیز مسئولیت پیامبران و ائمه اطهار (ع) در تعلیم و تزکیه ی جامعه و مسئولیت دولت اسلامی در سوق

دادن مردم، به خصوص جوانان، به کسب آگاهی دینی عمیق، مقرر داشتن پاداش برای افراد نیکوکار، پرده پوشی در برابر خطاکاران برای فراهم کردن امکان بازگشت آنها به راه درست، و مهربانی با مردم بر اساس احسان و انصاف، اشاره کرد.

تعیین مسئولیت های ویژه برای این افراد و نهادها، به این معناست که آنها در انجام این مسئولیت نسبت به سایر افراد و نهادها به نحوی اولویت دارند، به گونه ای که یا از جهت اولویت ذاتی و اولیه، بار مسئولیت بر دوش آنها سنگین تر است یا به دلیل تعهد و قراردادی که دارند مسئولیت شان مضاعف است. اما چنانچه آنها در انجام مسئولیت خود کوتاهی کنند این مسئولیت از دوش دیگران برداشته نمی شود. بنابراین، هرگاه پدر و مادر در انجام وظایف تربیتی خود نسبت به فرزندشان کوتاهی کنند، دیگر افراد جامعه نسبت به این امر مسئول هستند. نیز اگر جامعه ی اسلامی فاقد دولتی صالح باشد یا دولت به دلایل گوناگون، نتواند یا نخواهد مسئولیت خود را در این باره انجام دهد، این وظیفه از دیگران ساقط نمی گردد.

نتیجه گیری:

تعلیم و تربیت در هر نظامی و در هر کشوری با هر فرهنگی از مهم‌ترین مسائل زندگی و جامعه می‌باشد همه کشورهای غربی و چه اسلامی تربیت کودکان را از اصل‌ترین برنامه‌های خود قرار بابا ایجاد برنامه‌ریزی‌های سعی بر آن دارند خانواده در اسلام جایگاه رفیع دارد در قرآن کریم روایات سفارش‌ها و دستورات بسیاری برای تشکیل و تحکیم خانواده آمده است خانواده خشت اول بنیان جامعه و مدرسه سپس اجتماع خشت دوم و سوم را تکمیل می‌کند اصول‌ها تربیت فرزند و وظایف آنها نسبت به یکدیگر در قرآن کریم به طور جامع و کامل معرفی شده است تلاش برای رشد علمی و معنوی کودکان و آموزش مسائل دینی و علمی فرزندان از وظایف مهم والدین است چرا که مسئول آموزش احکام دین به فرزندان والدین مومن هستند رسول اکرم فرمودند فرزندان را به سه خصلت تعدیب نمایند دوست داشتن پیامبر و دوست داشتن اهل بیت او و قرائت قرآن و در روایتی در کنار تعلیم کتاب الهی فرمودند پاک‌ی و پاک‌دلی پرورش دهید خداوند متعال در سوره‌های لقمان آیه ۱۳ آل عمران ۳۶ بقره آیه ۱۲۸ و یونس آیه ۵۸ احقاف آیه ۱۷ یوسف آیه ۵ و هود آیه ۴۲ بقره آیه ۱۵۷ انعام آیه ۱۶۰ عبث آیه ۲۴ و مومنون آیه ۵۱ کهف آیه ۴۱ محمد آیه ۱۲ اصول‌های تربیت اشاره نموده است برای قانون الهی به کار بردن دستورات قرآن ما را به رشد سعادت دنیا و آخرت می‌رساند حتی کشورهای غیر اسلامی نیز با مشکلات زیادی در راه تربیت دست و پنجه نرم می‌کنند دنبال اصول‌های تربیت صحیح هستند اما منع فضای مجازی و استفاده باز از اینستاگرام و دیگر برنامه‌ها تلفن همراه در پی آن هستند که آزادی مطلق را از کودکان بگیرند این مسئله آیت قرآن کریم نمایان هست که تربیت صحیح را به فرزندان بیاموزید و نصیحت‌ها و پند اندازهایی را که لقمان حکیم به فرزندش می‌فرماید مورد تاکید کشورها غیر مسلمان نیز گشته است حال جامعه اسلامی و ایران با وجود داشتن کتاب قرآن کریم و این کتاب الهی نورانی نباید با مشکلات عدیده‌ای مواجه شوند با

راهنمایی بهره‌بندی از طرح نقشه‌ای که قرآن خداوند در قرآن کریم مطرح فرمود بتوانیم جامعه اسلامی ایران را با فرهنگ با انسان‌های شریف و مومن تربیت نماییم.

منابع و مأخذ

- 1- پنتلی، الیزابت، راهنمای کامل تربیت کودک، مترجم اکرم قیطاسی، انتشارات صابرین
- 2- حسین؛ طه؛ ترجمه محمد ابراهیم آیتی؛ آینه اسلام، تهران، شرکت انتشار، ۱۳۳۹ ه.ش
- 3- کلینی؛ محمد بن یعقوب؛ اصول کافی، تصحیح و تعلیق: علی اکبر غفاری، تهران، مکتبه الصدوق، ۱۳۸۱ ه.ق
- 4- حسینی بحرانی؛ سید هاشم؛ البرهان فی تفسیر القرآن، قم، مطبوعات اسماعیلیان
- 5- حکیمی؛ محمد رضا؛ خورشید مغرب، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی
- 6- مدرس تبریزی؛ محمد علی؛ ریحانه الادب، چاپ سوم، تهران، کتابفروشی خیام، ۱۳۴۷ ه.ش.
- 7- مجله زن روز
- 8- الوردی؛ علی؛ نقش و عاظم در اسلام، ترجمه محمد علی خلیلی، تهران، انتشارات مجله ماه نو
- 9- مالمیر، سوزان، والدین سمی، انتشارات ماه آوا
- 10- گوپینک، آلیسون، علیه تربیت فرزند، مترجم: مینا قاجار گر، انتشارات ترجمان علوم انسانی
- 11- جهانشاهی فرد، سعید، تکنیک‌های فرزند پروری، انتشارات ارجمند
- 12- ناصحی، گیتی، کتاب کودک خانواده انسان، انتشارات نشر نی